

Sinds ik een tweetal jaar geleden verkozen ben als Vlaams parlementslid, ben ik vast lid van de Commissie voor Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordening en Energie, zoals u weet de bevoegdheid van minister Zuhair Demir.

Leefmilieu, natuur, ruimtelijke ordening én energie, dat is op zich al een erg zwaar departement. Toch is minister Demir daarnaast ook nog eens Vlaams minister van Justitie en Handhaving en Toerisme. Het is een publiek geheim dat zij niet alleen liever een andere portefeuille had gehad, om Inburgering en Integratie niet te noemen, zoals het ook een publiek geheim is dat haar overvolle ministerportefeuille eigenlijk te zwaar is.

Dat ze milieu- en energiedossiers die ze op haar bord krijgt ‘shitdossiers’ noemt, heeft dus niet alleen te maken met het feit dat zij inderdaad vaak wordt geconfronteerd met het geknoei van de vorige Vlaamse regeringen. In dit PFOS-dossier gaat het over de Vlaamse regeringen sinds pakweg 2004, waar de N-VA steeds deel van uitmaakte en die sinds 2014 door de N-VA werden geleid.

Tussen 1999 en 2004 waren het ministers van Agalev en Groen die bevoegd waren voor Volksgezondheid en voor Leefmilieu; tussen 2004 en 2019 waren het steeds CD&V'ers die bevoegd waren Volksgezondheid en voor Leefmilieu; tussen 2014 en 2019 was N-VA'er Ben Weyts bevoegd voor Openbare Werken, sinds 2019 is dat Open VLD'er Lydia Peeters. Het was dan ook goed te horen, meneer De Wever, dat ook u heeft verklaard dat er moet gekeken worden naar de vorige Vlaamse regeringen.

Geen wonder dus dat het binnen de huidige Vlaamse regering alle hens aan dek was toen minister Demir, bang als ze was voor het PFOS-lijk dat uit de kast was aan het vallen, de vlucht vooruit koos door het parlement aan te sporen tot het instellen van een onderzoekscommissie. Dat is tamelijk ongezien voor een minister. Coalitiegenoten CD&V en Open VLD waren woedend, en Demir werd door minister-president en partijgenoot Jan Jambon op de vingers getikt en tot twee keer toe ‘te voortvarend’ genoemd – het was een zoveelste treffende illustratie van de spagaat tussen enerzijds de N-VA als partij voor het establishment en anderzijds de N-VA als partij voor het volk, met de hete adem van het Vlaams Belang in haar nek.

Minister Demir is zoals gezegd onder meer bevoegd voor Leefmilieu, natuur, ruimtelijke ordening en energie. Het woord ‘klimaat’ staat daar niet bij en dat is maar goed ook. Toch is het klimaat, en de CO₂-dogmatiek die daarmee gepaard gaat, een hoofdbrok waar Demir steeds meer tijd en energie in moet steken.

In mijn tussenkomsten, zowel hier in de gemeenteraad als in het Vlaams Parlement, heb ik er stevast op gehamerd dat zorgdragen voor ons milieu, ons leefmilieu, wat wij als Vlaams Belang zeer belangrijk vinden, iets heel anders is dan het klimaat proberen te beïnvloeden of sturen door middel van fanatieke CO₂-uitstootreductie.

Eén van de oorzaken van de politieke nalatigheid die heeft geleid tot deze PFOS-vervuiling, is dan ook de steeds groter geworden en oeverloze focus op het klimaat en de bestrijding van een levensnoodzakelijk organische stof, namelijk CO₂.

Ondertussen kon een Amerikaanse multinational als 3M, in vogelvlucht op amper 6 km van het Antwerps stadhuis, decennialang een niet-organische, niet-afbreekbare chemische verbinding uitspuwen over onze samenleving. In tegenstelling tot CO₂ is PFOS wél vervuiling, zowel voor ons milieu als voor ons lichaam. PFOS- en PFAS-verbindingen worden niet voor niets ‘forever chemicals’ genoemd, want ze verdwijnen nooit meer. Bovendien kan volgens toxicoloog Jan Tytgat bij een te hoge concentratie PFOS je hormoonbalans verstoord raken, en is er kans op een verhoogde cholesterol, groeistoornissen en een verhoogd risico op kanker.

Terwijl regeringen en besturen trots *voorop* lopen in de bestrijding van koolstofdioxide, een kleurloos en geurloos gas dat van nature in de atmosfeer voorkomt en dat wij op dit moment allemaal aan het in- en uitademen zijn, een stof bovendien die zelfs een bouwsteen is voor ons leefmilieu, lopen ze *achterop* in de bestrijding van giftige stoffen zoals perfluorooctansulfonzuur of PFOS.

In 2000 al, meer dan 20 jaar geleden, kwam het Amerikaanse milieuagentschap (EPA) nota bene samen met 3M met een expliciet statement dat PFOS een potentieel risico betekent voor de menselijke gezondheid. Meer nog: in het jaar 2000 beslist 3M zelfs om producten met PFOS en verwante stoffen op termijn niet meer te gebruiken. Direct werd aangekondigd dat in Zwijndrecht de productie en het gebruik van PFOS geleidelijk zou worden afgebouwd – weliswaar alleen wegens de gevolgen voor het milieu, niet wegens de nefaste impact op de gezondheid. Volgens een woordvoerder van 3M zou PFOS na 2005 in Zwijndrecht niet meer worden geproduceerd. Is er al iemand die weet of dit ook klopt?

In 2004 was er een studie op bosmuizen door de Universiteit Antwerpen, die een waarschuwing bevatte naar aanleiding van extreem hoge PFOS-concentraties in de omgeving van de fabriek 3M. In 2006 waarschuwde 3M zelf aan de Vlaamse overheid voor de aanwezigheid van concentraties PFAS in het water en het sediment van de Palingbeek, die naast de site van de fabriek stroomt. In een studie in 2012 werden in kippeneieren in de omgeving van 3M zeer hoge concentraties PFOS gevonden.

In 2016 brengt Lantis, bouwheer van de Oosterweelverbinding, aan het licht dat er op verschillende locaties op de werf hoge concentraties PFOS aanwezig zijn. Dit jaar verklaarde Vlaams minister van Openbare Werken Lydia dat we “eigenlijk al langer weten dat er daar met PFOS vervuilde gronden aanwezig zijn en dat de bron het bedrijf 3M was”. In 2019 verschijnt er een alarmerend rapport over PFAS in een aantal landen, waarin ook de 3M-site in Zwijndrecht gelinkt wordt aan vervuiling.

Ondertussen werden de PFOS-normen voor water, voedsel en grond sinds 2008 meer dan 200 keer strenger. In 2016 verlaagde een studie van het Amerikaanse Milieuagentschap de norm naar slechts maximaal 20 nanogram per dag per kilogram lichaamsgewicht, terwijl dat hier nog 150 nanogram was. Hoe verder het wetenschappelijk onderzoek naar de toxiciteit van PFOS vorderde, hoe strenger de normen werden. In het licht hiervan is het straf te lezen dat schepen Tom Meeuws in de krant verklaarde dat “er nog weinig geweten is over de impact van PFOS op de mens. De wetenschap en de normen evolueren. Er is veel dat we niet weten”.

Los van wie allemaal in welke mate verantwoordelijk is, kan nu al worden geconcludeerd dat het voorzorgsprincipe, waar beleidsmakers zo graag mee schermen wanneer het klimaat betreft, onvoldoende is toegepast op PFOS, waarvan al decennia geweten is dat het slecht is voor ons leefmilieu en potentieel schadelijk is voor de volksgezondheid. Professor Tytgat stelt dan ook dat er “voldoende reden is tot bezorgdheid”.

Dat er met de alarmerende studies over PFOS, die 20 jaar geleden al werden gevoerd, blijkbaar nooit iets is gedaan, noch door de gemeente Zwijndrecht, noch door de Vlaamse regering, zal onderwerp zijn van de parlementaire onderzoekscommissie. Die zal moeten uitwijzen welke minister, welk bestuur en welke overheidsinstelling wat precies wist over deze vervuiling, en wanneer.

In het licht hiervan moet het me toch van het hart: Groen blaast in dit giftige PFOS-dossier nogal hoog van de toren, terwijl Zwijndrecht zowat de enige gemeente in Vlaanderen is die al decennia, reeds sinds 1995, wordt bestuurd door een burgemeester van Groen (Willy Minnebo van 1995 tot 2012 en André Van de Vyver sinds 2012 tot vandaag). De fabriek van het Amerikaanse 3M staat al in Zwijndrecht sinds 1971, terwijl drie jaar eerder, in 1968, uit Amerikaanse onderzoeken al bleek dat de chemische stof PFOS schadelijke gevolgen kan hebben voor mens en milieu. Dat er dan in het zogenaamd groene Zwijndrecht pas nu bodemstalen worden genomen en dat de daar geplande infosessies voor bewoners in 2017 werden geannuleerd, daar kan ik niet bij.

3M, was in de VS overigens reeds in 2002 gestopt met PFOS, en heeft daar ook ettelijke schadeclaims aan zijn been. In het licht hiervan was uw kritiek aan de Vlaamse regering niet mals, meneer De Wever, wanneer u zei dat de Vlaamse regering de voorbije 20 jaar heeft nagelaten een juridisch positie op te bouwen tegen een multinational als 3M. Mijn eerste vraag luidt dan ook of dat niet ook geldt voor het Antwerps stadsbestuur.

Ten tweede: u gaf reeds te kennen, meneer de burgemeester, dat u ‘fluitend’ naar de onderzoekscommissie in het Vlaams Parlement trekt - gezien de grote bezorgdheden die er zijn bij heel wat mensen, ook in Antwerpen, vind ik dat nogal een bizarre, toch wel misplaatste woordkeuze, maar dit terzijde. We zullen die

onderzoekscommissie uiteraard met veel interesse volgen en u daar ook de nodige vragen stellen, maar allicht kunt u vandaag al antwoorden op de volgende vraag:

Zowel u, meneer de burgemeester, u maakt deel uit van het politieke stuurcomité rond de Oosterweelverbinding, als schepen van Mobiliteit Koen Kennis, die vandaag ondervoorzitter is van de Raad van Bestuur bij Lantis, waren in 2017 al goed op de hoogte van de PFOS-vervuiling. Een mail van Lantis werd daarover immers op 29 september 2017 verstuurd naar u beiden, alsook naar toenmalig Vlaams minister-president Geert Bourgeois (N-VA), naar zijn viceministers Liesbeth Homans (N-VA), naar Bart Tommelein (Open VLD), naar Hilde Crevits (CD&V), naar de bevoegde ministers Ben Weyts (N-VA) op Mobiliteit en Joke Schauvliege (CD&V) op Milieu (allen zitten ze in het politieke stuurcomité van Lantis). Welke actie of acties heeft u of schepen Kennis toen ondernomen?

In hetzelfde jaar was er een persbericht over de PFOS-vervuiling dat nooit is gepubliceerd. In De Zevende Dag zei u, meneer De Wever, ik citeer, dat “de enige grote fout is dat we geen grote publiekscommunicatie hebben opgezet”. Wie bedoelt u dan precies met ‘we’? Steekt u hier de hand in eigen boezem? Had u geen grote publiekscommunicatie moeten opzetten over de PFOS-vervuiling, en vooral de Antwerpse bevolking moeten inlichten over het eten van groenten en eieren uit de eigen tuin? Of vindt u nog altijd dat het niet aan u was om te reageren, zoals u in de pers heeft verklaard?

Want het lijkt er toch wel sterk op dat zo’n publiekscommunicatie roet in het eten van de Oosterweelwerken zou hebben gegooid, wat voor het Antwerps stadsbestuur wel heel slecht gevallen zou zijn in de aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen van oktober 2018... U hebt de afgelopen dagen bij herhaling benadrukt, burgemeester, dat het een ramp zou zijn mochten de werken aan de Oosterweelverbinding worden stilgelegd. Nu weet ik niet of de Antwerpenaar dat ook vindt, gezien de enorme vertraging die dat project reeds heeft opgelopen en gezien het fileleed dat door de werken wordt veroorzaakt. Zeker in het licht daarvan zet de Antwerpenaar, die op vlak van mobiliteit moegetergd is, de volksgezondheid misschien wel boven wegenwerken die eigenlijk tien jaar geleden al gestart hadden moeten zijn. Graag uw visie hierop.

Tot slot nog de volgende vragen:

- In een rapport van 2017 op vraag van Lantis adviseert toxicoloog Jan Tytgat om geen eieren of groenten te eten en geen putwater te gebruiken afkomstig uit met PFOS vervuilde grond, en om er kinderen niet in de zandbak te laten spelen. Dat rapport verdween blijkbaar in de schuif en Tytgat kreeg er naar eigen zeggen geen feedback op. Hij stelt, ik citeer: “Beleidsvoerders mogen niet aanvoeren dat we nu pas weten hoe gevaarlijk die moleculen zijn, want in dat rapport haal ik een vijftal studies aan die duidelijk een overzicht geven over de toxiciteit.” Was het Antwerps stadsbestuur op de hoogte van dit rapport?

- Sinds wanneer weet de stad Antwerpen dat er in Zwijndrecht, op enkele kilometers hiervandaan, decennialang vervuild is met PFOS/PFAS (de zogenaamde 'forever chemicals')? Heeft het stadsbestuur weet van fabrieken of ondernemingen op haar grondgebied die vervuilen met PFOS/PFAS?

- Worden er nog altijd PFAS-stoffen geloosd in de Schelde? Hoe groot is de vervuiling daar en wat is de visie hierop van het Antwerps stadsbestuur?

- Heeft de stad Antwerpen sinds het losbarsten van deze PFOS-affaire contact gehad met OVAM, de Vlaamse regering, Lantis en/of 3M? Zo ja, wat hield dit contact in? Zo neen, plant de stad een onderhoud met een of meerdere van deze actoren?

- Is er al zicht op de kans dat de Oosterweelwerken worden stilgelegd of vertraging oplopen, en welke extra verkeershinder dit zou kunnen betekenen? Plant het stadsbestuur stappen of acties om het stilleggen van de Oosterweelwerken te vermijden?

- Volgens Vlaams onderzoek had in 2014 maar liefst 77 procent van de volwassenen een zodanig hoge concentratie PFOS in het bloed dat gezondheidseffecten te verwachten zijn (kanker, verstoorde hormoonbalans, verminderde weerstand tegen infectieziekten, verminderde immuniteit na vaccinatie). PFOS, zo lezen wij, heeft al effecten bij een lage concentratie, er bestaat geen drempelwaarde waaronder met zekerheid alles veilig is. De Universiteit Antwerpen waarschuwde om binnen een straal van 15 kilometer rond de site van 3M geen eieren en allicht ook geen groenten meer uit eigen tuin te eten. Metingen gaven aan dat de vervuiling in Zwijndrecht en de buurgemeenten vele malen hoger ligt dan toegelaten. De metingen van de Universiteit Antwerpen, waarop de perimeter van 15 kilometer is gebaseerd, wijzen er op dat het niet voldoende zal zijn om alleen op de bevolking van Zwijndrecht te focussen om de omvang van dit gezondheidsprobleem in kaart te brengen. Hoe staat het de PFOS-vervuiling in Antwerpen en de districten (die bijna allemaal binnen een straal van 15 km liggen)? Zal de stad een bodem- en of bloedonderzoek uitvoeren in Antwerpen en de districten? Zo neen, waarom niet? (Kunnen wij een overzicht krijgen van alle uitgevoerde en geplande onderzoeken en resultaten?)

- In de media heeft u verklaard, meneer de burgemeester dat u al vele jaren kippen heeft en dat u, ook al woont u net binnen die perimeter van tien kilometer, niet gaat stoppen met die eieren te eten. Wat het niet-eten van eieren betreft houdt de Vlaamse regering het op een straal van 5 km; wie 5 tot 10 kilometer van de site woont, krijgt van de Vlaamse regering de raad om maximaal 1 eigen geteeld ei per week te eten. De Vlaamse regering komt met een reeks aanbevelingen voor de hele bevolking (zoals: 'gebruik geen grondwater uit ondiepe putten om de moestuin te irrigeren of om een zwembad te vullen' en 'consumeer zelfgeteelde groenten met mate, was ze goed en houd een goede mix aan met groenten die gekocht zijn').

Specifiek komt de Vlaamse regering ook met aanbevelingen voor kinderen jonger dan 12 jaar, immuungecompromitteerde personen, zwangere vrouwen en vrouwen die borstvoeding geven of wensen zwanger te worden. Indien zij in een straal van 1,5 km rond de 3M-site wonen, worden ze afgeraden om zelfgeteelde groenten te consumeren. Zal de stad Antwerpen hier nog specifieke communicatie met adviezen over voeren naar de Antwerpenaren en zo ja, welke?

- Uit de dading tussen Lantis en 3M blijkt dat beide bedrijven 'voor eens en voor altijd' afstand doen van juridische procedures over de PFOS-vervuiling op de werf van de Oosterweelverbinding; de kostprijs voor de belastingbetaler van de PFOS die is aangetroffen op de werf bedraagt momenteel reeds 63 miljoen, terwijl 3M volgens de dading slechts 75.000 euro betaalt. Was de stad Antwerpen op de hoogte van deze dading en wat is de mening van het stadsbestuur hierover?

- Het Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid heeft een brief gestuurd naar alle Vlaamse burgemeesters met de vraag om in de buurt van oefenterreinen van de brandweer maatregelen te treffen: buurtbewoners moeten daar opletten met groenten en eieren die ze uit hun eigen tuin eten, en ze gebruiken best geen grondwater. (Al sinds 2011 is het gebruik van blusschuim met PFOS verboden, omdat de stof mogelijk kankerverwekkend is.) Wat is wat dit betreft de stand van zaken in Antwerpen en de districten?

- Welke acties onderneemt de stad Antwerpen desgevallend nog in dit vervuilingdossier om de gezondheid van de Antwerpenaren te beschermen?